

Aineistonkeruu ja esikäsittely

Sisällysluettelo

Aineistonkeruu ja esikäsittely	1
Aineistonkeruun toteutus	1
Aineiston edustavuus	1
Lukiolaisharometri 2019 -aineiston painotus	3
Lähteet	6

Aineistonkeruu ja esikäsittely

Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus toteutti Lukiolaisbarometrin tiedonkeruun kevään 2019 aikana yhteistyössä hankkeen ohjausryhmän kanssa. Hankkeen tavoitteena on täydentää hallinnollisten rekisterien, Nuorisobarometrin ja Kouluterveyskyselyn luomaa kuvaa kysymyksillä, jotka koskevat lukiolaisten arkea.

Aineistonkeruun toteutus

Tutkimuksen perusjoukoksi määriteltiin Suomessa opiskelevat, yleissivistävässä toisen asteen lukiokoulutuksessa olevat nuorisokoulutuksen opiskelijat. Tiedonkeruun ajankohta rajasi vastaajat pääasiassa ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoihin.

Perusjoukosta otettiin edustava otos kahdessa vaiheessa. Kyselyyn pyydettyvät lukiot poimittiin harkinnanvaraisella otoksella, jossa huomioitiin lukion koko, opetuskieli (suomi tai ruotsi), maantieteellinen sijainti ja sisäänpääsykeskiarvolla mitattu lukion valikoivuus. Otosta suunniteltaessa huomioitiin erikoislinjojen poikkeavat sisäänpääsykeskiarvot. Lisäksi vastausrasitteen vähentämiseksi pyrittiin välttämään lukioita, joissa järjestettiin samaan aikaan muita kyselytutkimuksia. Maakuntien pääkaupungeista poimittiin 1–2 lukiota kustakin lukuun ottamatta Uusimaata, josta poimittiin useita lukioita eri kaupungeista.

Osassa lukioista vastaaminen järjestettiin oppitunnin yhteyteen ja osassa vastauslinkki jaettiin oppilaille esimerkiksi Wilmassa. Osassa lukioista kysely annettiin vastattavaksi vain muutamalle luokalle tai vain tiettyinä ajankohtina oppitunnilla olleille, mutta suurimmassa osassa lukioita vastausmahdollisuus annettiin kaikille ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijoille.

Kysely oli täytettävissä Webropol-alustalla huhtikuun ensimmäisestä viikosta 1.6. asti. Tällä aikavälillä kolmannen vuoden opiskelijoilla ei enää ollut tuntiopetusta. Tästä huolimatta myös kolmannen ja neljännen vuoden opiskelijat saattoivat osallistua, ja kaksi lukiota ilmoitti jakaneensa barometrin myös abeilleen.

Harkinnanvarainen otos koostui 131 lukioista, joista 53 oli halukkaita osallistumaan aineistonkeruuseen. Oppilailta saatiin vastauksia 48 lukioista, joista 17 on erityislinjoja. Suomessa on noin 340 lukiota, joten aineistonkeruuseen osallistui noin 14 prosenttia lukioista.

- Vastaajamäärä 3 062 opiskelijaa 48 lukioista eri puolilta Suomea (pl. Ahvenanmaa)

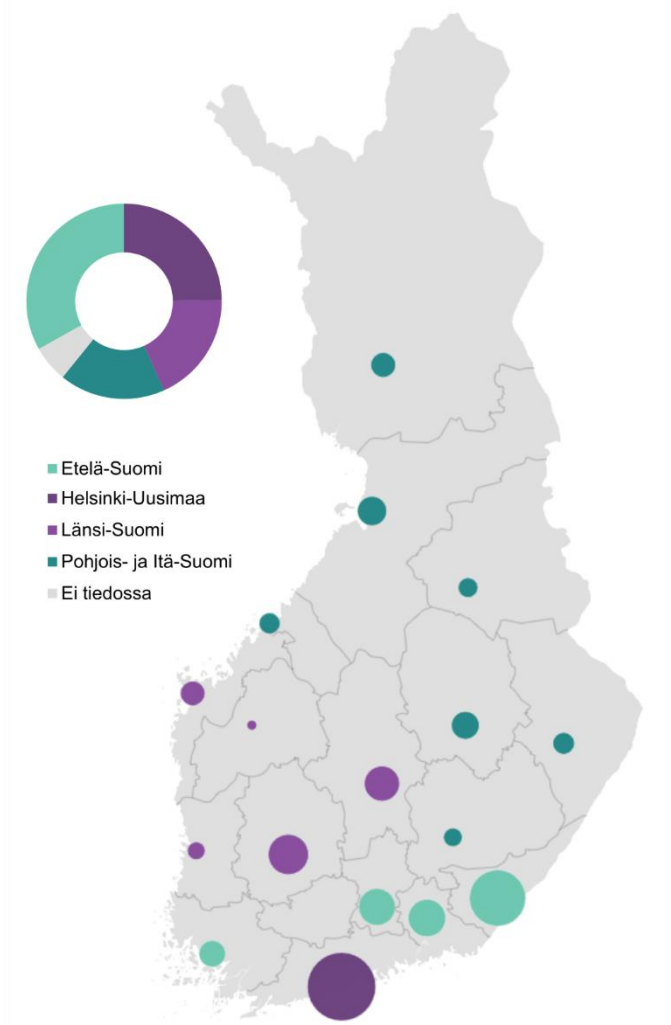
Aineiston edustavuus

Barometriin vastasi 3 062 lukiolaista, joista 2 876 ilmoitti lukionsa valitsemalla sen nimen listasta. Koko aineiston tasolla tehtävien yleistysten virhemarginaali on 1,74 prosenttiyksikköä.

Kyselyyn vastasi noin 30 prosenttia niistä opiskelijoista, joille kysely välitettiin. Vastausastetta tulee pitää suuntaa-antavana arviona, koska lukiot välittivät kyselyä opiskelijoilleen eri tavoilla ja rajauksilla. Suuraluekohtainen arvioitu vastausprosentti on 20–36 prosenttia ja lukiokohtainen 5–85 prosenttia. Mediaani on noin 16 prosenttia, kun viisi kyselyn ulkopuolelle jättäytynyttä lukiota jätetään pois laskuista.

Lukiolaisbarometrin 2019 vastaajat maakunnittain

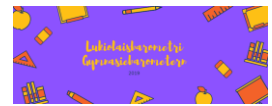
Kuvio 1. Lukiolaisbarometrin 2019 vastaajat maakunnittain

Kuviossa 1 esitetään Lukiolaisbarometrin vastaajien jakautuminen maakunnittain ja Manner-Suomen suuralueitten mukaan värikoodattuna. Kolmasosa vastaajista on Etelä-Suomen suuralueelta (N = 1 014), neljäsosa Helsinki-Uusimaan suuralueelta (N = 760), 18 prosenttia Länsi-Suomen suuralueelta (N = 566) ja 18 prosenttia Pohjois- ja Itä-Suomen suuralueelta (N = 536). Kuusi prosenttia ei ilmoittanut lukiotaan (N = 186).

Harkinnanvaraiseen otokseen verrattuna aineistossa on enemmän keskikokoisia 100–349 oppilaan lukioita ja vähemmän suuria yli 350 oppilaan lukioita (taulukko 1). Taulukossa 2 aineiston lukiot eritellään lisäksi suuralueittain. Vastauksia saatiin erikokoisista lukioista kultakin Manner-Suomen suuralueelta.

Taulukko 1. Harkinnanvaraiseen otokseen valitut ja aineiston lukiot

	Otos	Suostuneet	Aineistossa	Otos (%)	Suostuneet (%)	Aineistossa (%)
Pieni	21	9	6	16	17	13
Keskikokoinen	54	30	28	41	57	58
Suuri	56	14	14	43	26	29
Kaikki	131	53	48	100	100	100

Taulukko 2. Aineiston lukiot koon ja suuralueen mukaan

	Etelä-Suomi	Helsinki-Uusimaa	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi
Pieni	1	2	1	2
Keskikokoinen	4	5	11	8
Suuri	4	4	3	3
Kaikki	9	11	15	13

Vastaajien lukioiden sisäänpääsykeskiarvojen jakauma mukailee kaikkien lukioiden ja näiden erityislinjojen sisäänpääsykeskiarvojen jakaumaa, joten aineisto kattaa valikoivuudeltaan erityyppiset lukiot. Aineiston lukioiden sisäänpääsykeskiarvorajat vaihtelevat alle kuudesta yli yhdeksään. Aineiston lukioiden sisäänpääsykeskiarvojen mediaani on hieman harkinnanvaraisen otoksen pohjana olevan tilaston mediaania pienempi (taulukko 3).

Taulukko 3. Aineiston lukioiden sisäänpääsyrajat verrattuna kaikkiin lukioihin

	Kaikki lukiot	Aineiston lukiot
Keskiarvo	7,4	7,3
Mediaani	7,3	7,1
Keskihajonta	0,82	0,80

Lukiolaisbarometri 2019 -aineiston painotus

Aineisto on painotettu siten, että vastaavuus perusjoukon kanssa paranee. Yksittäisten vastaajien valikoituminen ei ollut suoraan riippuvaista otanta-asetelmasta, sillä otoksessa valittiin barometriin osallistuvat lukiot. Aineiston kyky kuvata yksittäisen lukion oppilaspopulaatiota riippuu riittävän vastaajamäärän lisäksi siitä, onko kysely annettu täytettäväksi riittävän edustavalle joukolle oppilaita. Varsinaiset analyysit on tehty koko aineistosta tai alueittain, jolloin edustavuus paranee.

Aineistoon on laskettu analyysipainokerroin *paino1* korjaamaan vastauskadosta ja otanta-asetelmasta johtuvaa vinoumaa suhteessa tutkimuksen perusjoukkoon, Suomessa yleissivistävässä toisen asteen lukiokoulutuksessa oleviin nuorisokoulutuksen opiskelijoihin. Painokertoimen laskennassa huomioitiin lukion suuralue (NUTS 2016), vastaajan vuosikurssi (2018 tai 2017 aloittaneet) ja vastaajan sukupuoli (nainen tai mies). Perusjoukon tiedot on saatu opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishaun tilastosta, ja ne kuvaavat lukiokoulutukseen rajattuja vuoden 2018 ja 2017 yhteishaun tietoja.¹

Paino1 laskettiin vaiheittain siten, että ensin laskettiin sukupuolen, lukion suuralueen ja vuosikurssin mukaiset painokertoimet, minkä jälkeen laskettiin näiden pareittaiset painokertoimet. Liian pieniä rivimääriä (3.–4. vuoden opiskelija) tai puuttuvia ja tilastoinnin ulkopuolisia tietoja (muu sukupuoli) sisältävät vastaajaryhmät jätettiin painottamatta kussakin laskentavaiheessa, mutta kertoimien kerrostumisen vuoksi suurimmalle osalle vastaajista on laskettu painokerroin. Lopullisen painokertoimen jakauma on esillä taulukoissa 4–9.

Painokertoimen keskiarvo on 1 ja keskihajonta 0,38. Kertoimen pienin arvo on 0,48 ja suurin 2,02.

Vastaajan ikä jätettiin laskennan ulkopuolelle, sillä ikä ja vuosikurssi ovat 90-prosenttisesti päällekkäisiä (liite 1). Myös vastaajan äidinkieli jätettiin painottamatta, sillä ruotsinkielisten alueellinen jakauma aineistossa on vahvasti vinoutunut: aineiston ruotsinkielisistä vastaajista yhdeksän kymmenestä käy lukiota Länsi-Suomen suuralueella (liite 2), kun todellinen osuus perusjoukossa on noin 30 prosenttia Länsi-Suomessa ja noin 60 prosenttia Helsinki-Uusimaalla.

Ruotsinkielisten osuus on myös kokonaisuudessaan odotettua pienempi (kolme prosenttia aineistossa, kuusi prosenttia perusjoukosta). Kieliryhmien eroihin liittyviä kysymyksiä voi olla turvallisempaa tarkastella Länsi-Suomen suuralueeseen rajattuina, sillä suuralueen sisällä ruotsinkielisten osuus aineistossa on 14 prosenttia, mikä on huomattavasti perusjoukossa havaittua seitsemää suurempi.

Taulukko 4. Sukupuoli

	Kaikki	Nainen	Mies	Muu / En halua kertoa / Puuttuu
% (Vastaajista)	100	60,45	32,79	6,76
% (Perusjoukosta)	100	54,80	38,44	6,76
% (Painotettuna)	100	54,88	38,34	6,78
Määrä aineistossa	3 062	1 851	1 004	207
Tavoitemäärä	3 062	1 678,09	1 176,91	207,00
Painotettu määrä	3 062	1 680,56	1 173,95	207,49
Pienin painokerroin	0,48	0,48	0,56	0,61
Suurin painokerroin	2,02	1,43	1,79	2,02

Taulukko 5. Lukion suuralue

	Kaikki	Helsinki-Uusimaa	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi	Puuttuu
% (Vastaajista)	100	24,82	33,12	18,48	17,50	6,07
% (Perusjoukosta)	100	31,75	18,29	22,96	20,92	6,07
% (Painotettuna)	100	31,76	18,21	22,87	21,08	6,08
Määrä aineistossa	3 062	760	1 014	566	536	186
Tavoitemäärä	3 062	972,34	560,15	702,92	640,58	186,00
Painotettu määrä	3 062	972,36	557,50	700,33	645,53	186,29
Pienin painokerroin	0,48	1,06	0,48	0,95	0,62	0,85
Suurin painokerroin	2,02	1,79	0,86	2,02	1,78	1,43

Taulukko 6. Vuosikurssi

	Kaikki	1. vuoden opiskelija	2. vuoden opiskelija	3.–4. vuoden opiskelija	Puuttuu
% (Vastaajista)	100	48,47	43,50	4,90	3,14
% (Perusjoukosta)	100	49,99	41,97	4,90	3,14
% (Painotettuna)	100	50,05	41,90	4,91	3,14
Määrä aineistossa	3 062	1 484	1 332	150	96
Tavoitemäärä	3 062	1 530,75	1 285,25	150,00	96,00
Painotettu määrä	3 062	1 532,43	1 282,97	150,33	96,27
Pienin painokerroin	0,48	0,51	0,48	0,54	0,58
Suurin painokerroin	2,02	1,78	2,02	1,79	1,43

Taulukko 7. Vuosikurssi ja sukupuoli

	Kaikki	Nainen, 1. vuosi	Nainen, 2. vuosi	Mies, 1. vuosi	Mies, 2. vuosi	Puuttuvia tietoja / ei tilastoissa / 3.–4. vuosi
% (Vastaajista)	100	30,70	26,06	15,55	15,74	11,95
% (Perusjoukosta)	100	28,08	23,67	19,78	16,52	11,95
% (Painotettuna)	100	28,10	23,69	19,75	16,50	11,96
Määrä aineistossa	3 062	940	798	476	482	366
Tavoitemäärä	3 062	859,96	724,68	605,57	505,80	366,00
Painotettu määrä	3 062	860,54	725,38	604,76	505,12	366,19
Pienin painokerroin	0,48	0,51	0,48	0,69	0,56	0,54
Suurin painokerroin	2,02	1,30	1,43	1,78	1,67	2,02

Taulukko 8. Suuralue ja sukupuoli

	Kaikki	Nainen, Helsinki-Uusimaa	Nainen, Etelä-Suomi	Nainen, Länsi-Suomi	Nainen, Pohjois- ja Itä-Suomi	Mies, Helsinki-Uusimaa	Mies, Etelä-Suomi	Mies, Länsi-Suomi	Mies, Pohjois- ja Itä-Suomi	Puuttuvia tietoja / ei tilastoissa / 3.–4. vuosi
% (Vastaajista)	100	15,02	20,54	11,72	10,97	8,72	11,40	6,01	5,49	10,12
% (Perusjoukosta)	100	17,15	10,33	13,30	12,05	13,23	7,18	8,67	7,97	10,12
% (Painotettuna)	100	17,15	10,29	13,28	12,11	13,23	7,16	8,66	8,00	10,12
Määrä aineistossa	3 062	460	629	359	336	267	349	184	168	310
Tavoitemäärä	3 062	525,19	316,18	407,15	369,03	405,23	219,82	265,46	243,94	310,00
Painotettu määrä	3 062	525,14	315,16	406,59	370,66	405,19	219,11	265,09	245,05	310,01
Pienin painokerroin	0,48	1,06	0,48	0,95	0,79	1,33	0,56	1,27	1,18	0,61
Suurin painokerroin	2,02	1,20	0,58	1,43	1,30	1,79	0,86	1,73	1,78	2,02

Taulukko 9. Suuralue ja vuosikurssi

	Kaikki	1. vuosi, Helsinki-Uusimaa	1. vuosi, Etelä-Suomi	1. vuosi, Länsi-Suomi	1. vuosi, Pohjois- ja Itä-Suomi	2. vuosi, Helsinki-Uusimaa	2. vuosi, Etelä-Suomi	2. vuosi, Länsi-Suomi	2. vuosi, Pohjois- ja Itä-Suomi	Puuttuvia tietoja / ei tilastoissa / 3.–4. vuosi
% (Vastaajista)	100	12,08	16,20	10,94	7,61	11,43	15,51	6,63	8,43	11,17
% (Perusjoukosta)	100	16,50	9,23	11,63	10,93	13,54	8,07	10,08	8,86	11,17
% (Painotettuna)	100	16,50	9,23	11,63	10,93	13,54	8,07	10,08	8,86	11,17
Määrä aineistossa	3 062	370	496	335	233	350	475	203	258	342
Tavoitemäärä	3 062	505,13	282,70	356,21	334,53	414,46	247,07	308,59	271,31	342,00
Painotettu määrä	3 062	505,13	282,70	356,21	334,53	414,46	247,07	308,59	271,31	342,00
Pienin painokerroin	0,48	1,20	0,51	0,95	1,01	1,08	0,48	1,43	0,91	0,54
Suurin painokerroin	2,02	1,69	0,69	1,27	1,78	1,35	0,68	2,02	1,18	1,79

Liite 1. Ikä vuoden 2019 lopussa opiskeluvuoden mukaan

	Ensimmäistä vuotta	Toista vuotta	Kolmatta vuotta	Neljättä vuotta
-17 v.	< 1 410	< 10	< 10	< 10
18 v.	< 50	< 1 240	< 10	< 10
19– v.	< 10	< 80	< 120	< 30

Liite 2. Äidinkieli lukiopaikkakunnan suuralueen mukaan

	Helsinki-Uusimaa	Etelä-Suomi	Länsi-Suomi	Pohjois- ja Itä-Suomi
Suomi	< 680	< 980	< 470	< 530
Ruotsi	< 10	< 10	< 80	< 10
Muu	< 80	< 40	< 20	< 20

Lähteet

1. Vipunen 2019, [https://vipunen.fi/fi-fi/ layouts/15/xlviewer.aspx?id=fi-fi/Raportit/Ammatillisen%20koulutuksen%20ja%20lukiokoulutuksen%20yhteishaku.xlsb](https://vipunen.fi/fi-fi/layouts/15/xlviewer.aspx?id=fi-fi/Raportit/Ammatillisen%20koulutuksen%20ja%20lukiokoulutuksen%20yhteishaku.xlsb), haettu 1.7.2019

OPIKELUN JA KOULUTUKSEN TUTKIMUSSÄÄTIÖ

Lapinrinne 2, 00180 Helsinki

Y-tunnus: 0829910-7

posti@otus.fi

www.otus.fi

